

9. SAMENVATTING EN CONCLUSIES

In dit afsluitende hoofdstuk worden allereerst kort de belangrijkste bevindingen van de doelgroepenanalyse beschreven. Vervolgens wordt ingegaan op de conclusies.

9.1 Belangrijkste bevindingen

In deze paragraaf komen de belangrijkste bevindingen van de doelgroepenanalyse aan bod. Achtereenvolgens worden besproken: de vindplaatsen van de doelgroepen; de omvangsschatting van het aantal drugsverslaafden; de informatie uit de gesprekken met de dak- en thuislozen, alcoholisten en harddruggebruikers; de profielen die zijn te onderscheiden; en tot slot de psychiatrische problematiek onder de doelgroepen.

Vindplaatsen

De belangrijkste voorzieningen voor dak- en thuislozen en harddruggebruikers in Zutphen zijn de Huiskamer en de methadonverstrekking. Ook de Loopplank is een belangrijke voorziening, met name waar het de opvang voor personen met psychiatrische problematiek betreft. Verder maken de personen uit de doelgroepen in Zutphen gebruik van diverse voorzieningen in de wijde omgeving van Zutphen.

Vrijwel alle respondenten die zijn gesproken maken gebruik van een van deze voorzieningen, waarbij met name het grote bereik van de Huiskamer opvalt. De Huiskamer is een voorziening met een sterk laagdrempelig karakter. De methadonverstrekking lijkt tot weinig overlast te leiden, waarbij door verschillende sleutelinformanten wordt opgemerkt dat de overlast na de opening van de Huiskamer in december 2000 verder is verminderd.

Door verschillende sleutelinformanten wordt aangegeven dat er relatief weinig voorzieningen zijn voor de personen uit de doelgroepen in Zutphen. Met name personen die meer begeleiding en ondersteuning nodig hebben dan de allernoodzakelijkste opvang, moeten uitwijken naar voorzieningen buiten Zutphen.

In het algemeen zijn alle betrokkenen van mening dat er hiaten bestaan in Zutphen, met name waar het gaat om het bieden van een slaapplek en woonruimte. Toch menen niet alle sleutelinformanten en respondenten dat er behoefte is aan een nachtopvang. Er gaan ook stemmen op om het voorzieningenniveau met name richting woonbegeleiding uit te breiden.

Naast in bovengenoemde voorzieningen kunnen de verschillende doelgroepen ook op straat en in openbare gelegenheden worden aangetroffen. De personen uit de doelgroepen zijn echter niet zeer prominent aanwezig in het stadscentrum. Zo komt zichtbaar harddruggebruik in het openbaar nauwelijks voor. Wel is er sprake van alcoholgebruik op straat.

Door de personen uit de doelgroepen wordt veelal uitgeweken naar rustige locaties in het centrum van Zutphen. Het gaat daarbij om het waterwerk aan de IJssel, de Bult van Ketje en een tweetal parken. Verder is niet geconstateerd dat personen in tenten of slooppanden verblijven. Wel wordt door enkele respondenten aangegeven dat een zeer klein aantal personen buiten of in slooppanden overnacht.

Naast de genoemde locaties in het centrum worden ook de Voorster Allee, de omgeving van de Beethovenstraat en Stokebrand genoemd als wijken waar overlast van drugsgebruikers en alcoholisten voorkomt. Een en ander wordt mede veroorzaakt doordat dakloze personen uit de doelgroep bij medegebruikers inwonen.

Omvang

Met behulp van gegevens uit bestanden van de politie en de drugshulpverlening kan worden geconcludeerd dat het minimum aantal drugsverslaafden in Zutphen 183 bedraagt. Met behulp van de capture-recapture methode en de nominatie-techniek kunnen schattingen van het totaal aantal harddrugsgebruikers worden berekend. Uit deze berekeningen blijkt dat volgens de best mogelijke schatting het aantal harddrugsgebruikers in Zutphen rond de 205 ligt (met als minimum 183 en als maximum 264).

Aangezien niet alle benaderde instellingen structureel dakloosheid registreren dan wel onvolledig zijn in namen en geboortedata en dergelijke, is geen omvangschatting voor dak- en thuislozen mogelijk. Evenmin kan een minimumaantal worden gegeven, doordat uit de registratiegegevens die door de maatschappelijke opvang zijn aangeleverd en de gegevens van sociaal pension de Kruisselt in Epse niet duidelijk wordt om welke unieke personen het gaat.

Dak- en thuislozen

Van de 35 respondenten zijn ten tijde van het onderzoek 21 personen dak- of thuisloos. Negen geven dit zelf ook aan, de overigen bevinden zich in een onstabiele woonsituatie. Op drie na alle respondenten gebruiken op dat moment één of meerdere middelen, voornamelijk gekookte cocaïne en methadon. Een kwart drinkt dagelijks alcohol in grote hoeveelheden. Er bestaat een grote behoefte aan hulp bij de financiële situatie en de dagbesteding. Verder is onder de dak- en thuislozen behoefte aan een nachtopvang, een begeleid wonen project en ruimere openingstijden van de Huiskamer. De respondenten willen graag 24 uur per dag van een opvangvoorziening gebruik kunnen maken.

Harddrugsgebruikers

Van de 35 ondervraagden zijn 31 ten tijde van het onderzoek verslaafd aan harddrugs. Bijna de helft van hen heeft een stabiele woonsituatie, terwijl zes personen momenteel dak- of thuisloos zijn. Bij de overige personen is er sprake van een onstabiele woonsituatie. De meeste personen gebruiken meerdere middelen, voornamelijk methadon. De helft van de gebruikers geeft aan hulp te willen bij hun financiële situatie. Daarnaast heeft een aantal behoefte aan hulp of ondersteuning bij de dagbesteding, bijvoorbeeld door middel van een werkproject. Er is veel behoefte aan een gebruiksruimte waar naast alcohol ook (hard-)drugs gebruikt mogen worden, het liefst met een vaste dealer. Voorts bestaat er behoefte aan een nachtopvang en ruimere openingstijden van de Huiskamer. Daarnaast wordt ook gesproken over het verstrekken van heroïne.

Alcoholisten

Van de 35 respondenten hebben 12 de laatste maand voor het interview elke dag alcohol in grote hoeveelheden gedronken. Naast alcohol gebruiken de meeste personen ook andere middelen. Bijna de helft heeft ten tijde van het onderzoek een stabiele woonsituatie. Van de overige alcoholisten is één respondent dak- of thuisloos, de rest bevindt zich in een onstabiele woonsituatie. Het merendeel van de alcoholisten heeft geen behoefte aan voorzieningen in verband met hun woon- en leefsituatie of verslaving.

Profielen

Op basis van de gespreken met leden van de doelgroepen kunnen de volgende vier profielen worden onderscheiden.

Medicijnconsumerende thuisgebruikers

Tot dit profiel behoort een derde van het totaal aantal respondenten. Ze geven aan met name thuis alcohol en/of drugs te gebruiken. Daarnaast gebruiken ze kalmeringsmiddelen en/of andere medicijnen.

Een derde van de medicijnconsumerende thuisgebruikers is vrouw. De gemiddelde leeftijd is 36 jaar oud. Over het algemeen zijn de personen in dit profiel geboren in Zutphen en verblijven ze relatief lang in Zutphen. Drie kwart heeft een diploma, met name op LBO- en MAVO-niveau.

De medicijnconsumerende thuisgebruiker is ooit dakloos geweest, de helft heeft momenteel een redelijk stabiele woonsituatie. Ongeveer de helft heeft schulden, gemiddeld ruim 9.000 euro (zo'n 20.000 gulden). Twee derde maakt zich geregeld, maar niet dagelijks, schuldig aan illegale activiteiten om aan geld te komen.

De personen in dit profiel maken voornamelijk gebruik van de methadonverstrekking en van de opvang in de Huiskamer. Over de contacten met deze voorzieningen zijn ze redelijk tevreden.

Geïntegreerde gebruikers

Van de 35 geïnterviewde respondenten behoort een zesde tot dit profiel. Ze hebben goed en/of regelmatig contact met familieleden, en ervaren niet of nauwelijks problemen op het gebied van alcohol- of drugsgebruik.

Alle geïntegreerde gebruikers zijn man, zijn geboren in Zutphen en verblijven daar ook al lang. Het opleidingsniveau is wisselend; een derde heeft geen opleiding, een derde heeft een LBO diploma en een derde heeft een opleiding op HBO-niveau afgerond. Twee derde in dit profiel heeft momenteel een redelijk stabiele woonsituatie, wel zijn alle personen ooit dak- of thuisloos geweest. De helft heeft een schuld, waarbij het gemiddeld gaat om circa 7.260 euro (16.000 gulden).

De personen in dit profiel maken gebruik van relatief veel voorzieningen in Zutphen. Ze zijn daarover ook redelijk tevreden.

Justitiabele debiteuren

Bijna een kwart van alle respondenten zijn tot de justitiabele debiteuren te rekenen. Ze hebben schulden en hebben (dreigende) problemen met politie en/of justitie.

Gemiddeld zijn de personen in dit profiel 30 jaar oud. Een achtste is vrouw. Verder zijn de justitiabele debiteuren relatief kort in Zutphen, waarbij de helft wel is geboren in Zutphen. De helft heeft geen opleiding afgerond, terwijl de andere helft een opleiding op MAVO- of MBO-niveau heeft afgerond.

De woonsituatie is voor alle justitiabele debiteuren instabiel te noemen, hetgeen wil zeggen dat ze momenteel dak- of thuisloos zijn of dat binnenkort dreigen te worden. Alle personen in dit profiel hebben (grote) schulden, gemiddeld 20.880 euro (46.000 gulden). Tevens plegen de justitiabele debiteuren regelmatig illegale activiteiten om aan geld te komen, waaronder geweldsdelicten.

De helft van de justitiabele debiteuren heeft nauwelijks contacten met de verschillende hulpverleningsinstanties in Zutphen. Ook zijn zij over de contacten die ze hebben maar matig tevreden. De andere helft heeft overigens regelmatig (hulpverlenings)contacten.

Geïntegreerde rondhangers

Een negende van alle respondenten behoort tot dit profiel. Ze hebben regelmatig contact met familieleden en geven aan momenteel geen last te hebben van psychische problemen.

De personen in dit profiel zijn niet geboren in Zutphen, wel verblijft de helft er relatief lang. Het gaat in alle gevallen om mannen, waarvan de helft geen opleiding heeft afgerond en de helft een diploma heeft op MAVO/MBO niveau. De gemiddelde leeftijd is 39 jaar.

Alle geïntegreerde rondhangers hebben momenteel een (zeer) instabiele woonsituatie, hoewel twee personen momenteel naar eigen zeggen stabiel in onderhuur zitten of weer bij de ouders inwonen. Daarnaast hebben ze allemaal een schuld; gemiddeld 15.880 euro (35.000 gulden). De geïntegreerde rondhangers houden zich niet bezig met illegale activiteiten om aan geld te komen.

De personen in dit profiel maken over het algemeen gebruik van de methadonverstrekking en de Huiskamer en in de meeste gevallen van nog één andere voorziening in Zutphen. Over de contacten zijn ze redelijk tevreden.

Psychiatrische problematiek

Bij de psychiatrische problematiek wordt met name ingegaan op de verschillen tussen de groep met een verhoogde kans op psychiatrische klachten (GHQ+ groep) en de groep zonder deze verhoogde kans (GHQ- groep). Personen met een score boven de drempelwaarde (drie) op de korte vragenlijst van het screeningsinstrument GHQ-12, hebben een verhoogde kans op psychiatrische problematiek, hetgeen wil zeggen dat de kans groter is dat bij deze personen een psychiatrische aandoening kan worden gediagnosticeerd dan bij personen met een score onder de drempelwaarde.

Bij drie vijfde van de respondenten (21) is op basis van de GHQ-score de kans groot dat er sprake is van (actuele) psychiatrische problematiek (GHQ+ groep). Deze groep bestaat voor een zevende (drie) uit vrouwen.

Als eerste is gekeken naar de gemiddelde scores van de GHQ+ groep. Zo scoren de GHQ+ vrouwen ten opzichte van de normpopulatie gemiddeld zeer hoog tot hoog op de dimensies Agorafobie, Depressie, Wantrouwen en Interpersoonlijke Sensitiviteit, Hostiliteit en op de totaalscore Psychoneuroticisme, vastgesteld met behulp van de SCL-90. De GHQ+ mannen (18) scoren gemiddeld zeer hoog tot hoog ten opzichte van het normgemiddelde op bijna alle dimensies, met uitzondering van Hostiliteit en Slaapproblemen.

Bij de achtergrondkenmerken valt op dat het deel van de GHQ- groep dat samenleeft met een partner aanzienlijk groter is dan dat van de GHQ+ groep. Voor andere achtergrondkenmerken als leeftijd, etniciteit en bron van inkomsten zijn de verschillen tussen de GHQ- en de GHQ+ groep gering. Hetzelfde geldt voor de dak- en thuisloosheid onder de beide groepen.

Verder geeft een aanzienlijk groter deel van de GHQ- groep aan ontevreden te zijn over de woonsituatie. Ook over de inkomsten is een groter deel van de GHQ- groep ontevreden vergeleken met de GHQ+ groep. Aan de andere kant is met name een groter deel van de GHQ+ groep ontevreden over de vrienden en kennissenkring, evenals over de geestelijke gezondheid.

Het deel dat aangeeft zich bezig te houden met illegale activiteiten is in de GHQ+ groep groter dan in de GHQ- groep. Hetzelfde geldt voor het gebruik van harddrugs, al is het verschil hier geringer. Beide groepen geven in nagenoeg dezelfde mate aan alcohol in grote hoeveelheden te drinken. Tevens wordt in beide groepen gekookte cocaïne het meest genoemd als belangrijkste middel. Als tweede belangrijkste middel wordt in de GHQ+ groep het meest cannabis genoemd, terwijl dit in de GHQ- groep heroïne is. Methadon wordt in beide groepen door ongeveer twee derde gebruikt.

Bijna een kwart van de GHQ+ groep heeft de afgelopen twee jaar contact gehad met de geestelijke gezondheidszorg, tegenover niemand van de GHQ- groep. Verder heeft een

enigszins groter deel van de GHQ+ groep behoefte aan ondersteuning of hulp bij de dagbesteding in vergelijking met de GHQ- groep. Tenslotte heeft een aanzienlijk deel van de respondenten, met name uit de GHQ- groep, behoefte aan een gebruikruimte en een nachtopvang in Zutphen.

9.2 Conclusies

Naar aanleiding van de doelgroepenanalyse kunnen enkele conclusies worden getrokken, welke achtereenvolgens aan de orde komen.

Registraties

Door de maatschappelijke opvang worden in Zutphen vanaf 2001 registraties bijgehouden in het registratiesysteem Klimop. Door opstartproblemen met de software zijn de beschikbare gegevens summier. Hierdoor ontbreekt vooralsnog voor een belangrijk deel voldoende zicht op aard en omvang van de doelgroep. Ook is er weinig zicht op de aard en omvang van de doelgroep vanwege de keuze om in de Huiskamer niet te registreren in verband met de laagdrempeligheid van de voorziening.

Psychiatrische problematiek

Een aanzienlijk deel van de respondenten in Zutphen heeft behoorlijke psychiatrische problematiek, waarbij de problemen zich tevens vaak voordoen op meerdere dimensies. De personen met een verhoogde kans op psychiatrische problematiek (GHQ+) houden zich bovendien relatief vaker bezig met illegale activiteiten dan de personen uit de GHQ- groep. Het zou kunnen dat personen met psychische problematiek beter aarden in Zutphen door de meer vriendelijke sfeer in de scene. Het zou ook verklaard kunnen worden doordat personen uit de doelgroepen vanuit het Spectrum blijven hangen in Zutphen.

Een en ander brengt met zich mee dat behoefte bestaat aan meer deskundigheid bij de medewerkers van de Huiskamer, onder meer vanwege het relatief grote aantal bezoekers met relatief grote (psychische) problematiek. Medewerkers zouden hiervoor bijvoorbeeld over goede sociale vaardigheden moeten beschikken. In principe beschikt altijd minimaal één van de medewerkers hierover door voldoende opleiding en ervaring, maar in de praktijk komt het voor dat de gediplomeerde medewerkers afwezig zijn wegens ziekteverzuim en dergelijke. Hierdoor is soms niet alleen sprake van kwantitatieve onderbezetting.

Voorzieningen

Ongeveer de helft van de respondenten uit de doelgroepen heeft behoefte aan een nachtopvang. De andere helft heeft daaraan geen behoefte. Deze laatste groep lijkt aan te geven dat in Zutphen, in plaats van een nachtopvang, ook zou kunnen worden volstaan met een fijnmazig net van woonbegeleiding. In combinatie met een goede time-out voorziening, zoals het IMC dat er momenteel al is, zouden hiermee de wensen van de doelgroep wellicht voldoende worden bediend, zeker als in ogenschouw wordt genomen dat in veel andere steden meestal alle personen uit de doelgroepen aangeven behoefte te hebben aan een nachtopvang.

Omdat er momenteel weinig adequate huisvesting is in Zutphen, en een nachtopvang ontbreekt, gaan mensen bij elkaar inwonen. Dit zorgt ervoor dat:

- overlast ontstaat in de bestaande woonbuurten;
- gebruikers worden gedwongen drugs aan te bieden in ruil voor een slaappleaats;
- vrouwen wordt gevraagd 'diensten' te leveren in ruil voor een slaappleaats.

Een en ander wordt mede veroorzaakt doordat woningcorporatie Hanzewonen een monopoliepositie heeft, zonder tweede kansbeleid. Hierdoor hebben personen met schulden moeite om weer een woning te verkrijgen. In combinatie met het relatief grote aantal personen uit de doelgroep in Zutphen met relatief grote schulden (in vergelijking met bijvoorbeeld Deventer en Apeldoorn), komt dit de woonsituatie van de doelgroep evenmin ten goede.

De samenwerking tussen de verschillende instanties in Zutphen is op zich goed te noemen. Aangezien er echter relatief weinig voorzieningen zijn, zijn de mogelijkheden van de instellingen in Zutphen beperkt. Bij de rol van de GGz (door de doelgroepen nog RIAGG genoemd) worden overigens door diverse sleutelinformanten en respondenten vraagtekens geplaatst: ze doen relatief weinig en reageren vaak langzaam. Verder heeft het Leger des Heils in het verleden aanstalten gemaakt voor een inventarisatie over de wenselijkheid van een opvangvoorziening. Vanwege personeelwisselingen en het ontbreken van een betaalbaar pand, is hieraan geen vervolg gegeven.

In Zutphen is duidelijk behoefte aan meer crisisopvang en 24-uurs opvang/begeleiding: de moeilijke klanten komen hierdoor momenteel niet zelden in Apeldoorn en Deventer terecht. Hierdoor is ook relatief weinig zicht op de zwaarte van de problematiek in Zutphen. Onduidelijk is echter hoeveel (moeilijke) personen op deze wijze uit Zutphen vertrekken.

Tegelijkertijd is een relatief groot aantal gebruikers in Zutphen afkomstig uit Deventer en Apeldoorn. Voor een aantal personen geldt dat ze in Zutphen zijn blijven hangen na een verblijf in de Henriëtte Hartzenkliniek of het IMC (Tactus) of Narconon (Scientology). Daarnaast is er ook een aantal personen die doelbewust de rust zoekt in Zutphen. In Apeldoorn is het te hectisch, met name in en rondom het slaaphuis. Wellicht is dit ook de reden dat de psychiatrische problematiek in Zutphen relatief groot is. Degenen die het elders niet aankunnen, komen naar Zutphen. Ook willen sommige personen de scene in Deventer graag ontlopen. Tevens is opgevallen dat de doelgroepen in Zutphen zachtaardiger zijn dan in Deventer en Apeldoorn.

De Huiskamer loopt, na een korte aanloopperiode, goed. Zo is de overlast rondom de verstrekkingstijden van de methadon verminderd. Wel moesten een aantal instanties in Zutphen wennen aan een dergelijke laagdrempelige voorziening. Momenteel komt de politie niet meer op alle meldingen af zonder controle op de afkomst ervan. Bovendien komen ze niet meer onaangekondigd personen uit de doelgroep arresteren in de Huiskamer.

Verder wordt door enkele betrokkenen en respondenten genoemd dat het goed zou zijn als er geblowd mag worden in de Huiskamer. In de coffeeshops kunnen de verslaafden van Zutphen niet terecht, omdat ze bekend staan als harddrugsgebruiker. Bovendien is het voor de rust van de cliënten zelf goed, aldus de respondenten. Over de (drugs- en alcoholgerelateerde) overlast op straat wordt door enkele sleutelinformanten overigens opgemerkt dat deze eerder door groepen jongeren wordt veroorzaakt dan door dak- en thuislozen, alcoholisten en harddrugsgebruikers.

Verder zijn er geen knelpunten opgemerkt in Zutphen. Zo is het voor personen uit de doelgroepen geen probleem een postadres te verkrijgen. Bovendien zijn op twee na alle geïnterviewde personen uit doelgroep verzekerd tegen ziektekosten. Het blijkt dat met name de personen die geen verhoogde kans hebben op psychiatrische problematiek (de GHQ-groep) behoefte hebben aan een gebruiksruiimte en een nachtopvang in Zutphen. Overigens leven deze personen vaker samen met een partner. De personen met een verhoogde kans op psychiatrische problematiek (GHQ+respondenten) hebben juist meer behoefte aan hulp bij dagbesteding en aan een crisisopvang in Zutphen.